

Диссертациялық жұмыс бойынша отандық ғылыми кеңесшісінен PhD-докторант Укибаев Рустам Жуманбекулының «Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары және олардан қорғау шаралары» атты тақырыптағы 6D081100 - «Өсімдіктерді қорғау және карантин» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алу үшін жазылған жұмысына

ПІКІР

«Қазақстан-2050» Стратегиясы белгіленген мемлекеттің жаңа саяси бағытында айқындалған он сыни қатерлердің үшіншісі – экологиялық таза ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіру. Үшінші сын – жаһандық азық-түлік қауіпсіздігіне қатер.

Зерттеудің өзектілігі қазіргі таңда Қазақстанның оңтүстік-шығыс облыстарында пияздың негізгі зиянкестері (нематод, тамыр кенесі, (пияз биті, трипс, күйе көбелек, пияз шыбыны)) және аурулары (жалған ақ ұнтақ (пероноспороз)) мойын шірігі, альтернариоз, стемфиллиоз, тамыр шірігі, көшеттердің тамыр шірігі және т.б.) ауыл шаруашылығы өнімдерін көбейтеді және зақымдайды.

Ең зиянды зиянкестер: пияз тамыр кенесі, трипс, сабак нематоды, пияз шыбынының дернәсілдері. Сонымен қатар, сіз бірінші зиянкестерге қарағанда қауіпті емес, бірақ өніміңіздің сапасын бұзуы мүмкін пияз күйесі немесе бізтұмсықты кездестіруіңіз мүмкін. Вегетациялық кезеңде пияз зиянкестерден көбірек зақымдалады.

Зиянкестермен күресу үшін негізінен агротехникалық шаралар кешені қолданылады: жерді үнемі арамшөптерден тазарту, инсектицидтік өсімдіктерді отырғызу, паразиттерді қолмен жою немесе топырақты өңдеу. Инсектицидтер жиі қолданылмайды, тек ерекше жағдайларда. Бұл өңделген пияздың сабағы уланғанына негізделген.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты: Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймағындағы пияздың негізгі зиянкестері мен ауруларын зерттеп, олармен күресудің тиімді шараларын жасап, өндіріске ұсыну.

Зерттеу міндеттері:

1. Оңтүстік-Шығыс Қазақстандағы шалқанның негізгі зиянкестері мен ауруларының биоэкологиялық сипаттамаларын (түр құрамы, таралуы, дамуы және зияндылығы) зерттеу;

2. Пияздың зиянкестер мен ауруларға төзімділігі мен өнімділігіне стимуляторлар мен өсу реттегіштерінің әсерін зерттеу;

3. Пияз-шалқанның аурулар мен зиянкестерге төзімді қазақстандық және шетелдік сорттары мен будандарын іріктеу;

4. Эндофитті саңырауқұлақтардың пияздың шығымдылығына және ауруға төзімділігіне әсерін зерттеу;

5. Пияздың негізгі зиянкестері мен ауруларына биологиялық өнімдердің әсерін зерттеу;

6. Қазақстанның оңтүстік-шығысында пиязды негізгі аурулар мен зиянкестерден қорғау әдістерін жасау.

Бұл зерттеудің ғылыми жаңалығы: Қазақстанның оңтүстік-шығыс аймақтарындағы пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары алғаш рет зерттеліп, олармен күресу әдістері жасалып, өндіріске ұсынылды.

Зерттеулер мен тәжірибелік әзірлемелердің негізгі бөлігі Қазақ өсімдіктерді қорғау және карантин ғылыми-зерттеу институтының аккредиттелген Нииде Омер Халисдемир университетінің сынақ зертханасында (Түркия Республикасы) ғылыми-зерттеу зертханасында жүргізілді.

Осыған байланысты Укибаев Рустам Жуманбекулының «Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары және олардан қорғау шаралары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы өзекті болып табылады.

Р.Ж.Укибаевтың диссертациясының құрылымы докторлық диссертацияға (PhD) қойылатын талаптарға сәйкес келеді. Жұмыс жан-жақты, толық және барлық қажетті бөлімдерді қамтиды.

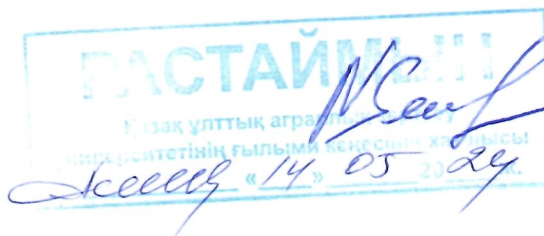
Зерттеудің негізгі нәтижелері 9 ғылыми мақалада жарияланды, оның ішінде 1-і нөлдік емес импакт-факторы бар Скопус мәліметтер базасына енгізілген журналда, 3-і КОКСОН журналдарда, 5-і халықаралық конференциялар жинағында.

Сонымен, докторант Укибаев Рустам Жуманбекулының «Қазақстанның оңтүстік-шығыс жағдайындағы шалқан пияздың негізгі зиянкестері мен аурулары және олардан қорғау шаралары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы дұрыс теориялық, тәжірибелік мәліметтерді қамтитын толық ғылыми қорытындыланған зерттеу болып табылады, ал Р.Ж. Укибаев 6D081100 – «Өсімдіктерді қорғау және карантин» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайық.

Мен Укибаев Рустам Жуманбекулының ғылыми кеңесшісі ретінде атқарылған жұмыстарға оң баға беремін. Ж.Жиенбаев ҒЗИ ғылыми-зерттеу зертханасында практикадан өту кезінде докторант өзін ғылыми зерттеулерді өз бетінше жоспарлай алатын және жүргізе алатын белсенді зерттеуші ретінде өзін көрсетті.

Осыны негізге ала отырып, осы диссертациялық жұмысты өте жақсы бағалап, 6D081100 – «Өсімдіктерді қорғау және карантин» мамандығы бойынша PhD докторы дәрежесін алу үшін қорғауға ұсынамын.

Қазақ егіншілік және өсімдік
шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты
Отандық ғылыми кеңесші,
ауыл шаруашылығы
ғылымдарының кандидаты

Н.Д. Слямова